

Mali Disiplini Sağlamada Maastricht Mali Kriterlerinin Güncel Durumunun Analizi

Doç. Dr. Sami BUHUR¹

¹Balıkesir Üniversitesi İİBF, Maliye Teorisi ABD, buhursami@gmail.com 0000-0002-3782-2388

Özet: 1970'lerden itibaren artan kamu açıkları, ülkeleri mali disiplini sağlamaya yönelik önlem almaya itmiştir. Devlet harcamalarının ve kamu borçlarının kontrol edilemez boyutlara ulaşması, Keynesyen politikaların başarı şansını düşürmüş, Neo-liberal politikaların dünya genelinde yaygınlık kazanmasına neden olmuştur. Avrupa Birliği'nin (AB) kuruluş gerekçelerinden birisi de birlik düzeyinde parasal ve mali disiplini sağlamaya yöneliktir. 1993 yılından itibaren yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması ile, Avrupa Birliğinde hem mali disiplini hem de parasal disiplini sağlamaya yönelik bir dizi önlem hayata geçirilmeye başlanmıştır. Bu çalışmada, Maastricht mali kriterlerinin başarısı çeşitli veriler ışığında ölçülmeye çalışılmıştır. Bütçe açığı ve kamu borçlarının GSYH'ye oranlarının AB üyesi ülkelerin birçoğunda istenilen düzeyde olmadığı sonucuna varılmıştır. Özellikle 2008 Küresel Mali Krizi ve dünya genelinde etkili olan pandemi dönemlerinde bütçe açığı ve kamu borçlarının GSYH'ye oranları aşırı boyutlara ulaşmıştır. Mali kriterlere uymayan ülkelere yönelik yaptırımların özellikle Almanya ve Fransa gibi AB'yi domine eden ülkelere etkili düzeyde uygulanmadığı, parasal birliğin kısmen sağlandığı ancak maliye politikalarında eşgüdümün sağlanmadığı, Yunanistan başta olmak üzere birçok AB ülkesinin kamu borçlarını kontrol altına alamadığı anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mali Disiplin, Bütçe Açığı, Kamu Borçları, Maastricht Mali Kriterleri

1. GİRİŞ

1929 Büyük Ekonomi Bunalımından sonra, Müdahaleci Devlet Anlayışı dünya genelinde yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Devlet faaliyetlerinin artması ve özellikle Refah Devleti Yaklaşımları, kamu harcamalarının ve buna paralel olarak kamu gelirlerinin artmasına neden olmuştur ((Dileyici ve Özkıvrak, 2000: 3)

Yirminci yüzyılın son çeyreğinde artan devlet faaliyetleri ve Keynesyen Ekonomi Anlayışının geniş uygulama alanı, 1970'lerde yaşanan petrol krizleri, kamunun ekonomideki rolünü sorgulamaya itmiştir. Neoliberal politikaların etkisi ile başta ABD ve İngiltere'de dile getirilen bu görüşler, özelleştirme, deregülasyon, liberalizasyon ve mali disiplin olarak kendini ifade etmiştir (Durmuş, 2008: 91 – 96).

Washington Uzlaşması doğrultusunda Piyasa Yönlü Kalkınma Modeli uygulama alanı bulmuştur. Bu dönemde birçok ülkede ithal ikameci kalkınma modelleri terk edilmiş, ihracata dönük politikalar uygulanmıştır. Piyasalar üzerindeki fiyat - faiz – döviz kuru kontrolleri ve sübvansiyonlar kaldırılmıştır (Williamson, 1997: 48-61). Avrupa Birliği de bu sürece uygun olarak, birlik düzeyinde mali disiplini ve parasal disiplini sağlamaya yönelik bir dizi önlemleri hayata geçirmeye başlamıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE LİTERATÜR TARAMASI

Mali disiplin, kamu mali yönetiminde devletin gelir ve giderleri arasında sürekli ve istikrarlı bir dengeyi sağlanmasıdır. Mali disiplin olgusu, özellikle 1970'lerden itibaren artan kamu harcamaları ve beraberinde getirdiği bütçe açıkları ile birlikte tartışılmaya başlanmıştır (Alesina & Perotti, 1996: 401-407).

2008 Küresel Mali Krizinden sonra gerek ABD gerekse Avrupa Birliği ülkeleri mali disipline daha fazla önem vermeye başlamışlardır. Özellikle Yunanistan'ın yaşadığı borç krizi, sıkı maliye politikalarının uygulanması ve mali disiplinin sağlanmasının ne kadar önemli olduğunu göstermiştir. Neo-liberal politikaları savunanlar, artan kamu borcu ve bütçe açıklarının ancak mali disiplinin sağlanması ile aşılabileceğine inanmaktadırlar (Arıkboğa, 2011: 13-25).

Kantarci ve Karacan (2008) tarihli çalışmalarında, mali disiplinin sağlanması açısından Türkiye IMF ilişkilerinin değerlendirmişler; çalışma sonucunda IMF ile özellikle 2000 yılından sonra yapılan antlaşmalarda faiz dışı fazla hedefinin ön plana çıktığını ve bu hedefe ulaşmada bir bütçe dengesinin ve mali disiplinin sağlandığı sonucuna varmışlardır.

Keskingöz (2013) tarihli çalışmasında, Maastricht Kriterleri doğrultusunda Türkiye'de mali disiplinin sürdürülebilirliğini ele almış; çalışmada son yıllarda borç stokunun ülkelerin milli hasılasında önemli bir seviyeye yükseldiğini, borç ödeme kapasitesinin aşılmaması gerektiğine vurgu yapmış, mali disiplinin sağlanabilmesinin koşulunun uzun vadeli bütçe disiplininin sağlanması gerektiğini ifade etmiş.

Sezgin (2013) tarihli çalışmasında, ülkelerin borç stoklarının taşınamaz hale gelmesi nedeniyle mali disiplinin hayata geçirilmesi zorunluluk arz ettiğini ifade etmiştir. IMF tarafından, borç krizi içerisinde olan ülkelere mali istikrar programı çerçevesinde faiz dışı fazla hedefinin temel maliye politikası haline geldiğini ifade etmiştir.

Mali disiplinin AB içerisinde yaygınlaşmasında, birlik sürecinde aday ülkelere getirilen bazı kriterler etkili olmuştur. AB içerisinde Maasricht Kriterlerinin uygulanmasında parasal bütünleşme ve eşgüdüm sağlanırken maliye politikalarında aynı başarı sağlanamamış, ülkeler kendi politikalarını uygulamaya devam etmiştir (Buhur, 2014: 62-63).

Soukiazis ve Castro (2005) tarihli çalışmalarında Maastricht Kriterlerinin ve İstikrar ve Büyüme Paktının son yirmi yılda AB üyesi ülkelerinde gerçek yakınsamanın ne düzeyde gerçekleştiğini ele almışlardır. Çalışmalarında bu kriterlerin ekonomik performans üzerinde ciddi kısıtlamalar getirdiğini, üye ülkelerin para otoritesini önemli ölçüde Avrupa Merkez Bankasına bıraktığını ancak, maliye politikalarını kısmen kendi inisiyatifinde olduğunu, istihdam ve ekonomik istikrar konusunda önemli sayılabilecek başarılar elde edemedikleri sonucuna varmışlardır.

Barrell ve Sefton (1997) tarihli çalışmalarında, maliye politikasının ve artan borç stoklarının ekonomi üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Maastricht yakınsama kriterleri gibi mali kısıtlamaların etkilerini analiz etmek amacıyla, Mundell-Fleming modeli üzerinde bazı politika analizleri gerçekleştirmişler, uzun vadede faaliyet düzeyi etkilenmese de mali kısıtlamaların kısa ve orta vadede üretimi azaltacağını ve işsizliği artıracığı sonucuna ulaşmışlardır.

3. MAASTRİCHT ANTLAŞMASINA GİDEN SÜRECİ

Avrupa'nın tarihine bakıldığında, ülkeler kendi aralarında defalarca savaşmışlardır. Bu savaşlarda büyük felaketler yaşanmış, milyonlarca insan hayatını kaybetmiş, yerleşim alanları önemli ölçüde zarar görmüştür. Avrupa'nın önde gelen düşünür ve devlet adamları artık savaşın bir şey kazandırmadığını, barış içerisinde ve uzlaşarak önemli kazanımlar elde edileceğini öne sürmüşlerdir (Avrupa Birliği Başkanlığı, 2024).

Fransa Dışişleri Bakanı Robert Schuman 1950 yılında, Jean Monnet'in tasarısına dayanarak, kömür ve çelik üretiminde uluslararası bir uzlaşmayı bütün Avrupa devletlerine önerdi. Bu öneri doğrultusunda, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) 1951 yılında, Belçika, Federal Almanya, Lüksemburg, Fransa, İtalya ve Hollanda'dan oluşan 6 üye ile kuruldu. Böylece, savaşın temel sebepleri arasında sayılan kömür ve çeliğin üretiminde ulus üstü bir kurumun oluşturulmasının yolu açılmış oldu (European Union, 2024).

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunun devamında 1957'de Roma Antlaşması imzalanarak Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) kuruldu. AET'nin kurulmasındaki temel hedefler arasında, malların, işgücünün, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaştığı bir ortak pazarın kurulmasıdır. Bu aşamalar geçildikten sonra nihai hedef siyasi bütünlüğe gidilmesidir (Avrupa Birliği Başkanlığı, 2024).

1965 yılında AKÇT, AET ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM) birleştirilerek Avrupa Topluluğu adı altında tek çatı altında toplandı. Devam eden süreçte birliğe yeni üyeler dahil oldu. Birleşik Krallık, Danimarka ve İrlanda 1973 yılında, 1981'de Yunanistan, 1986'da İspanya ve Portekiz birliğe üye oldular (European Union, 2024).

1991 yılında Doğu Bloğunun yıkılması ve SSCB'nin çözülmesi ile birlikte Avrupa siyasi açıdan bambaşka bir yöne evrildi. Bu tarihten itibaren Avrupa devletleri yeni bir anlaşmanın yapılmasına karar verdiler. Maastricht Antlaşması 9-10 Aralık 1991'de imzalanıp, 1 Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu antlaşmanın diğer adı Avrupa Birliği Antlaşmasıdır ve bu tarihten itibaren topluluk Avrupa Birliği (AB) adını almıştır (Avrupa Birliği Başkanlığı, 2024).

4. MAASTRİCHT MALİ VE PARASAL KRİTERLERİ

Avrupa Birliği gerek mali disiplinin sağlanması gerekse parasal disiplinin sağlanmasında belli kriterler geliştirmiştir. Maastricht Antlaşması ile belirlenen kurallar (Maastricht Kriterleri) iki kısımda değerlendirilebilir. Birincisi, mali disiplinin sağlanmasına ilişkin şartlar olan bütçe açığı ve toplam kamu borcunun GSYH'ye oranları; ikincisi ise parasal disiplinin sağlanmasına ilişkin olan enflasyon, faiz ve döviz kurları kriterleridir (European Commission , Convergence Criteria For Joining, 2023).

- Mali disiplinin sağlanmasına ilişkin kriterlerin birincisi: üye ülke bütçe açıkları GSYH'nin % 3'ünü aşmamalıdır.

- Mali disiplinin sağlanmasına ilişkin kriterlerin ikincisi: üye ülkenin genel yönetim borçları, GSYH'nin % 60'ını geçmemelidir.
- Parasal disiplinin sağlanmasına ilişkin kriterlerden birincisi: herhangi bir üye ülkenin yıllık ortalama enflasyon oranı, AB'nde en düşük enflasyon oranına sahip üç üye ülkenin enflasyon oranı ortalamasını 1,5 puandan fazla geçmemelidir.
- Parasal disiplinin sağlanmasına ilişkin kriterlerden ikincisi: herhangi bir üye ülkenin uzun vadeli devlet tahvili faiz oranı, en düşük enflasyon oranına sahip üç üye ülkenin faiz oranı ortalamasını 2 puandan fazla geçmemelidir.
- Parasal disiplinin sağlanmasına ilişkin kriterlerden üçüncüsü: üye ülke paraları Avrupa Para Sistemi Döviz Kuru Mekanizmasına dahil olmalı ve ulusal paranın döviz değişim oranı son iki yılda normal dalgalanmaya bırakılmalı ve devalüe edilmeksizin kur mekanizması içindeki değer değişimi (+/-) % 15'i geçmemelidir.

Maastricht Kriterleri belirlenirken, kamu yatırımlarının tarihsel ortalaması esas alınarak (bu ortalama % 3 civarındadır) geleneksel kamu maliyesinin altın kuralı uygulanmıştır. Altın kural, kamu gelir ve giderlerinde dengeyi öngörür ve borçlanmaya sadece yatırım harcamaları için izin veren bir kuraldır (Polat, 2023: 294 – 303).

AB'nin finansal istikrarı açısından Maastricht Kriterleri önemli bir süreçtir. Bu kriterlere parasal ve mali birlik sürecinin her aşamasında uyulması zorunludur. 1997 yılında hayata geçirilen İstikrar ve Büyüme Paketi (İBP), AB'de mali istikrar ve mali disiplinin sağlanmasında önemli bir kilometre taşıdır (Buhur, 2014: 63).

İstikrar ve Büyüme Paketi imzalanırken, Maastricht Antlaşması ile belirlenen kuralların hayata geçirilmesi ve mali disiplinin güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Birlik düzeyinde belirlenen bu kriterlere uyumun tam anlamıyla sağlanamaması, son yıllarda İstikrar ve Büyüme Paketi'ni tartışılır hale getirmiştir (Wyplosz, 2002: 2-17).

5. AVRUPA BİRLİĞİNDE MALİ DİSİPLİN İLE İLGİLİ VERİLER

Maastricht Kriterleri içerisinde mali disiplini sağlamaya yönelik iki kriterin esas alındığını ifade etmiştik. Bunlardan birincisi, bütçe açıklarının üye ülkelerin GSYH'ye oranının % 3'ü aşmaması gerekmektedir. Aşağıdaki tabloda, seçilmiş bazı ülkelerin yıllar itibarıyla bütçe açıklarının GSYH'ye oranları yer almaktadır.

Tablo 1: Seçilmiş Bazı Ülkelerde Bütçe Açığı / GSYH

Ülke	2007	2008	2009	2010	2015	2020	2021	2022
Avusturya	-1.4	-1.5	-5.3	-4.4	-1.0	-7.9	-5.7	-3,5
Belçika	0.1	-1.1	-5.4	-4.1	-2.4	-8.9	-5.4	-3.5
Danimarka	5.0	3.2	-2.8	-2.7	-1.3	0.4	4.1	3.3
Avro Bölgesi	-0.6	-2.2	-6.2	-6.3	-2.0	-7.1	-5.2	-3.6
Avrupa Birliği	-0.5	-2.0	-6.0	-6.0	-1.9	-6.7	-4.7	-3.3
Fransa	-2.6	-3.3	-7.2	-6.9	-3.6	-9.0	-6.5	-4.8
Almanya	0.3	-0.1	-3.2	-4.4	1.0	-4.3	-3.6	-2.5
Yunanistan	-6.7	-10.2	-15.2	-11.4	-5.9	0.9	-9.7	-7.0
İrlanda	0.3	-7.0	-13.9	-32.1	-2.0	-5.0	-1.5	1.7
Letonya	0.6	-4.3	-9.5	-8.6	-1.5	-4.5	-7.2	-4.6
Norveç	17.0	18.5	10.2	10.9	6.0	-2.6	10.6	26.0
İspanya	1.9	-4.6	-11.3	-9.5	-5.3	-10.1	-6.7	-4.7
Türkiye	-	-	-6.1	-2.8	-	-4.7	-	-
İngiltere	-2.7	-5.2	-10.1	-9.3	-4.6	-13.1	-7.9	-4.7

ABD	-4.0	-7.3	-13.1	-12.4	-4.6	-14.9	-12.1	-
Japonya	-2.9	-4.1	-9.7	-9.1	-3.7	-9.1	-6.2	-
Şili	6.9	4.8	-4.7	-0.5	-2.3	-7.3	-7.3	-
Meksika	-0.6	-0.9	-2.9	-2.8	-5.2	-22.3	-5.2	-5.1

Kaynak: OECD verilerinden derlenerek tarafımızca oluşturulmuştur.

Tablodan da anlaşılacağı üzere, AB üyesi birçok ülkede bütçe açıklarının GSYH'ye oranı belirlenen % 3 seviyesinin üzerinde seyretmektedir. 2008 Küresel Mali Kriz ve dünya genelinde etkili olan pandemi dönemlerinde bütçe açıkları belirgin bir şekilde artmıştır.

Küresel krizin etkili olduğu 2009 yılında Avro Bölgesinde bütçe açıklarının GSYH'ye oranı % 6,2, Avrupa Birliği genelinde ise % 6,0 düzeyinde seyretmiştir. Pandeminin etkili olduğu 2020 yılında bu oran Avro Bölgesinde % 7,1, Avrupa Birliğinde ise % 6,7 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Avrupa Birliği dışında kalan ülkeler açısından değerlendirildiğinde, ABD'de 2008 Küresel Mali Krizin etkili olduğu 2009 yılında, bütçe açıklarının GSYH'ye oranı % 13,1, Japonya'da % 9,7 düzeyinde seyretmiştir. Pandeminin etkili olduğu 2020 yılında bu oranlar ABD'de % 14,9, Japonya'da ise % 9,1 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Benzer durum kamu borçlarının GSYH'ye oranında da görülmüştür. Aşağıdaki tabloda seçilmiş bazı ülkelerde kamu borçlarının GSYH'ye oranları yer almaktadır. Tablodan da anlaşılacağı üzere, AB ortalaması gerek 2008 Küresel Mali Krizinde gerekse pandeminin etkili olduğu dönemlerde % 60 olan kriterin üzerindedir.

Tablo 2: Seçilmiş Bazı Ülkelerde Kamu Borcu / GSYH

Ülke	2007	2008	2009	2010	2015	2020	2021	2022
Avusturya	69.0	74.2	86.3	90.5	101.3	107.1	101.5	80,5
Belçika	94.6	102.4	110.7	108.7	126.2	140.3	128.4	103.8
Danimarka	34.6	41.9	49.3	53.4	53.4	58.4	48.9	34.7
Fransa	75.9	82.5	97.6	101.0	120.8	145.5	138.0	117.3
Almanya	66.9	71.4	78.3	87.6	80.1	81.6	79.1	65.4
Yunanistan	113.0	117.6	135.5	130.4	184.2	237.4	224.6	193.0
İrlanda	27.5	47.3	67.5	83.4	88.3	71.3	64.3	46.3
Letonya	13.5	23.8	42.2	54.0	46.6	54.1	57.6	49.7
Norveç	55.8	54.5	48.6	49.0	40.0	52.9	48.9	42.5
İspanya	42.4	47.7	62.7	67.4	121.1	147.9	140.8	116.3
Türkiye	-	-	-	48.9	31.0	42.9	43.6	-
İngiltere	54.7	67.2	80.9	91.3	114.0	152.7	142.6	104.5
ABD	86.2	102.0	115.4	125.3	136.9	159.9	148.1	144.2
Japonya	174.2	178.2	199.4	204.4	233.3	257.0	256.0	254.5
Şili	11.3	12.5	13.4	15.4	24.3	44.2	42.1	41.3
Meksika	43.6	46.9	39.2	39.2	51.7	57.0	52.8	-
Avrupa Birliği	57.5	60.7	73.3	79.0	84.6	83.1	84.7	85.9

Kaynak: OECD ve Eurostat verilerinden derlenerek tarafımızca oluşturulmuştur.

Avrupa Birliğinde Maastricht Kriterlerini hayata geçirmeye ve bu kriterlerin daha güçlü bir şekilde uygulanmasına yönelik olarak İstikrar ve Büyüme Paketi (İBP) yürürlüğe girmiştir. İBP, mali disiplini sağlamaya yönelik AB içerisinde bütçe açığı ve kamu borçlarının istikrarlı bir seyir izlemesine yönelik bir dizi düzeltici ve önleyici tedbir içermektedir (European Commission, Stability and Growth Pact, 2024).

İstikrar ve Büyüme Paketi çerçevesinde açık verebilecek ülkelere gerekli düzeltici önlemleri almaları konusunda geliştirilen Erken Uyarı Sistemi ile ilgili ülkelere istikrarı sağlamaya yönelik bir dizi önlemler ve reform paketi geliştirilmiştir. AB üyesi herhangi bir ülkenin belirlenen % 3 açığı geçmesi durumunda Aşırı Açık Prosedürü ile açığın geçici olup olmadığı, kamu yatırımlarını aşırıp aşmadığı ve ne tür yaptırımlar uygulanacağı ile ilgili bir dizi prosedür ortaya konulmuştur (European Commission, Stability and Growth Pact, 2024).

Bahsi geçen bu her iki önlem paketi de bugüne kadar etkili olamamış, mali disiplini sağlamada beklenen başarı sağlanamamıştır. Bunun temel sebepleri arasında; AB'nin Euroya geçilmesi ile ortak para politikaları hayata geçirilirken, maliye politikaları ile ilgili her ülke bağımsız davranmıştır. Maliye politikalarında eşgüdümün sağlanamaması gerekli önlemlerin alınmasını da zora sokmuştur (Buhur, 2014: 80-83).

Maastricht Antlaşması ile belirlenen kriterlere uyulmaması durumunda, uygulanacak cezai yaptırımları uygulayacak olan Avrupa Konseyinin ilgili ülkelerin politikacılarından oluşması, yaptırımların tam anlamıyla hayata geçirilmesini zorlaştırmaktadır. Nitekim Almanya ve Fransa gibi AB'yi domine eden ülkelere bu yaptırımlar istenilen düzeyde uygulanamamıştır. Bu durum Maastricht Kriterlerine olan güveni ve inancı önemli ölçüde sarsmıştır (Buhur, 2014: 80-83).

Avrupa Birliğinde yukarıda sayılan sorunların çözümüne yönelik olarak 2011 yılında Altılı Paket (Six-Pack) yürürlüğe konulmuştur. Altılı Paket ile birlik üyesi ülkelerin ekonomi ve maliye politikalarında eşgüdümün sağlanması, daha güçlü bir İstikrar ve Büyüme Paketi oluşturulması, üye ülkelerin bütçe disiplininin sağlanmasına yönelik denetim mekanizmasının güçlendirilmesi amaçlanmıştır (European Commission, Six-Pack, 2024).

Altılı Paket ile belirlenen kriterleri ihlal eden ülkelere yönelik yaptırımların güçlendirilmesi, daha fazla şeffaflık, daha katı ve zorlayıcı kurallar öngörülmesine rağmen uygulamada gerekli sonuçlar elde edilememiştir. Örneğin Altılı Pakette öngörülen, "Borçlarının GSYH'ye oranı % 60'ı aşan ülke, borç miktarını 3 yıl boyunca ve her yıl GSYH'sinin % 60'ını aşan kısmının 1/20'si oranında azaltmalıdır" kuralı etkili bir şekilde uygulanamamıştır (Buhur, 2014: 82-86).

Altılı Paket ile belirlenen kriterleri ihlal eden ülkelere yönelik yaptırımların güçlendirilmesi, daha fazla şeffaflık, daha katı ve zorlayıcı kurallar öngörülmesine rağmen uygulamada gerekli sonuçlar elde edilememiştir. Örneğin Altılı Pakette öngörülen, "Borçlarının GSYH'ye oranı % 60'ı aşan ülke, borç miktarını üç yıl boyunca ve her yıl GSYH'sinin % 60'ını aşan kısmının 1/20'si oranında azaltmalıdır" kuralı etkili bir şekilde uygulanamamıştır (Buhur, 2014: 82-86).

6. DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Çalışmada ortaya konulan veriler ışığında, bütçe açığı ve kamu borçlarının GSYH içerisindeki payı değerlendirildiğinde, birçok AB ülkesi açısından bu kriterlere uyulmadığı, Maastricht Antlaşmasının en önemli hedeflerinden birisi olan mali disiplinin Avrupa genelinde sağlanamadığı anlaşılmaktadır.

AB'de mali disiplini sağlamaya yönelik uygulanmaya başlanan Maastricht Kriterlerinin ve bu kriterleri etkili bir şekilde hayata geçirmeye araç olan İstikrar ve Büyüme Paketi'nin (İBP) beklenen başarıyı sağlayamadığı ortadadır.

AB üyesi ülkelerin aşırı bütçe açıklarının ortaya çıkmasından önce müdahale edilmesini öneren Erken Uyarı Sistemi ve bütçe açıklarının % 3'ü geçmesi durumunda işletilen Aşırı Açık Prosedürü beklenen sonucu yaratmamış, üye ülkelerin birçoğunda mali disiplin sağlanamamıştır. Diğer taraftan bu kriter süreç içerisinde esnetilmesine rağmen beklenen başarı sağlanamamıştır.

Mali disiplinin sağlanamamasında, belirlenen kriterlere uymayan ülkelere uygulanacak yaptırımlar arasında; üye devletlerin yeni borçlanma senetleri veya tahvil çıkarırken iktisadi yapılarındaki olumsuzluklar hakkında ek bilgi yayınlaması, kriterlere uymayan üye ülkenin kamuoyuna duyurulması, kriterlere uymayan ülkelere Avrupa Yatırım Bankası kredilerinin kullanılmaması gibi önlemler yer almaktadır. Ancak bu sayılan yaptırımlar ya hiç uygulanmamış ya da yeteri düzeyde caydırıcı olamamıştır.

AB Merkez Bankası öncülüğünde ortak para politikaları hayata geçirilmeye çalışılırken, mali disiplini sağlamaya yönelik maliye politikası araçlarının etkili düzeyde uygulanmadığı sonucuna varılmıştır. Bunun yanında, 2008

Küresel Mali Krizi ve 2020 yılında ortaya çıkan pandemi gibi dış faktörler de eklendiğinde ciddi boyutlara varan bütçe açıkları ve kamu borçlarının olduğu görülmektedir.

AB’de makro ekonomik dengeyi ve mali disiplini sağlama, üye ülkeler arasında eşgüdümü oluşturmaya yönelik uygulamaya konulan Altılı Paket (Six - Pack) bir dizi önlem ve yaptırımı barındırır da gerekli sonuca ulaşılamamış, birlik içerisinde bütçe açıkları ve kamu borçları istenilen düzeye çekilememiştir.

Diğer taraftan AB içerisinde parasal birliği sağlamak amacıyla oluşturulan ortak para birimi politikası çerçevesi genişletilememiş, bazı AB üyesi ülkeler bu politikanın dışında bırakılmıştır. İngiltere’nin 2018 yılında halk oylaması ile AB üyeliğinden ayrılması, AB’nin geleceği konusunda önemli endişeler doğururken, en başta hedeflenen mali disiplin ve istikrarın sağlanması ile ilgili pek umut verici bir tablo ortaya çıkarmamaktadır.

KAYNAKÇA

- ALESINA A. PEROTTI R., (1996). The American Economic Review, Vol. 86, No. 2, Papers and Proceedings of the Hundredth and Eighth Annual Meeting of the American Economic Association San Francisco, CA, January 5-7, 1996 (May, 1996), 401-407
- ARIKBOĞA A., (2011). Maliye Politikalarında 1980 Sonrasında Yaşanan Değişim: Mali Disiplin ve Mali Kural Uygulamaları, Sosyal Bilimler Dergisi (2), 13-25.
- AVRUPA BİRLİĞİ BAŞKANLIĞI, (2024). Avrupa Birliği'nin Tarihçesi, https://www.ab.gov.tr/avrupa-birliginin-tarihcesi_105.html, (Erişim Tarihi: 07.01.2024).
- BARRELL R., SEFTON J., (1997). Fiscal Policy And The Maastricht Solvency Criteria, he Manchester School Vol LXV No. 3, June 1997 0025-2334, 259-279
- BUHUR S., (2014). Türkiye'nin 1980 Sonrası Mali Göstergelerinin Mali Kural Bağlamında İncelenmesi ve Değerlendirilmesi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Eylül 2014.
- DİLEYİCİ, D. VE ÖZKIVRAK. Ö. (2000). "Yeni Yüzyılda Mali ve Parasal Politikalarda Yeniden Yapılanma" İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 2, Sayı:2, 109-80.
- DURMUŞ M., (2008). Kamu Ekonomisi, Ankara: Gazi Kitabevi, 91 – 96.
- EUROPEAN COMMISSION, (2023). Convergence Criteria For Joining, https://economy-finance.ec.europa.eu/euro/enlargement-euro-area/convergence-criteria-joining_en, (Erişim Tarihi: 16.01.2024).
- EUROPEAN COMMISSION, (2024). Stability and Growth Pact, https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-and-fiscal-governance/stability-and-growth-pact_en, (Erişim Tarihi: 07.02.2024).
- EUROPEAN COMMISSION, (2024). EU Economic Governance "Six-Pack" Enters Into Force, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_11_898, (Erişim Tarihi: 11.02.2024).
- EUROSTAT, (2023), Euro Indicators, <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/17725721/2-23102023-BP-EN.pdf/94083c00-c5e1-fe02-a30f-6f4122e9d744>, (Erişim Tarihi: 15.02.2024).
- EUROPEAN UNION, (2024). History of the EU, https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu_en, (Erişim Tarihi: 22.01.2024).
- KANTARCI H.B., KARACAN R., (2008). Mali Disiplinin Sağlanması Açısından Türkiye IMF İlişkilerinin Değerlendirilmesi, Maliye Dergisi, Sayı 155, Temmuz-Aralık 2008, 145-146.
- KESGİNGÖZ, H. (2013). Maastricht Kriterleri Doğrultusunda Türkiye’de Mali Disiplinin Sürdürülebilirliği Açısından Mali Kuralın Değerlendirilmesi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10(2), 261-274.
- POLAT, A. (2023). Mali Kurallar ile Devlet Başarısızlığının Çözümü. Akademi Sosyal Bilimler Dergisi, 10(30), 294-303.
- OECD, Statistics, (2024). General Government Deficit, <https://data.oecd.org/gga/general-government-deficit.htm#indicator-chart> (Erişim: 14.02.2024).
- SEZGİN Z., (2013). Avrupa Borç Krizi'nin İzini Sürmek: Mali Disiplin, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimleri Dergisi Yıl:12 Sayı:23 Bahar 2013, 81-90.
- SOUKIAZİS E., CASTRO V., (2005). How the Maastricht criteria and the Stability and Growth Pact affected real convergence in the European Union: A panel data analysis, Journal of Policy Modeling Volume 27, Issue 3, April 2005, 385-399
- WILLIAMSON J., (1997). The Washington Consensus Revisited in Economics and Social Development into the XXI. Century, Edited by Luis Emmerij, Published by the Inter-American Development Bank, Distributed by Johns Hopkins University Press, Washington DC, 1997.
- WYPLOSZ C., (2002). Fiscal Discipline in EMU: Rules or Institutions? Graduate Institute for International Studies, Geneva and CEPR, April 2002